
PUBLIEK-PRIVATE SAMENWERKING BIJ WATERBERGING

Karel van Bommel

In de afgelopen jaren heeft Nederland meerdere malen te kampen gehad met wateroverlast. Naar verwachting zal dit door klimaatsveranderingen in de toekomst toenemen. Om de overlast te beperken, acht de Commissie Waterbeheer in de 21e eeuw het noodzakelijk dat het watersysteem over meer ruimte beschikt voor waterberging. De overheid hoeft niet al deze gebieden te verwerven. Er kunnen ook regelingen met de grondeigenaren worden getroffen om incidenteel water te bergen. Dit kan leiden tot publiek-private samenwerking (PPS), waarbij overheden en bedrijfsleven samen het project uitvoeren. Het LEI heeft samen met Alterra en het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) een onderzoek uitgevoerd naar de haalbaarheid van PPS bij waterbergingsprojecten.

Meerwaarde van PPS

Voor publieke partijen kan samenwerking met private partijen meerwaarde creëren, doordat private partijen marktkennis en efficiëntie kunnen introduceren. Motieven voor het bedrijfsleven zijn commercieel voordeel en de waarde van overheidsrelaties. Deze kunnen tot uiting komen in versnelde procedures en extra ruimtelijke mogelijkheden. De samenwerking geschiedt dan op basis van vrijwilligheid met win-winsituaties voor zowel de private als de publieke partijen. De basisvoorwaarde voor PPS is wederzijdse afhankelijkheid en samengaan van commerciële en maatschappelijke doelen. De wederzijdse afhankelijkheid kan betrekking hebben op hulpbronnen zoals geld en kennis, en het verdelen en beheersen van risico's. De waterbergingslocatie is meestal maar incidenteel nodig voor waterberging en kan dan ook vaak nog andere functies hebben, zoals agrarisch gebruik, natuur, wonen/werken of recreatie. Bij dit meervoudig ruimtegebruik liggen de kansen voor PPS en waterberging.

PPS-overeenkomsten

Er zijn verschillende vormen van waterberging: voorraadberging, piekberging en noodberging. Omdat noodberging slechts zelden nodig zal zijn (eens in de 50-100 jaar), ligt de schadevergoeding meer voor de hand. Bij voorraad- en piekberging zijn PPS-overeenkomsten mogelijk, omdat waterberging regelmatig nodig is (jaarlijks tot eens in de 10 jaar), terwijl bij de juiste inrichting andere functies mogelijk blijven. Voor deze PPS-overeenkomsten zijn drie instrumenten naar voren gekomen:

- Gebiedsontwikkelingscontracten
Het gebiedsontwikkelingscontract voldoet aan de startcondities voor PPS-projecten. Het hangt van het project af welke partijen bij het contract betrokken zijn. Het is vooral uitgewerkt voor wonen/werken, maar het is ook heel goed mogelijk dat landbouw of natuur hier een rol in speelt. De uitdagingen liggen bij het realiseren van meer dan twee functies, daarom moeten de eerder beschreven functies in combinatie met waterberging niet afzonderlijk worden bekeken, maar als totaalpakket. De boeren beheren bijvoorbeeld het open gebied waar de bewoners van stadstrand recreëren, wat weer mogelijkheden biedt voor verbreding van het landbouwbedrijf. Wanneer de waterberging in het kader van een gebiedsontwikkelingscontract wordt gerealiseerd, zijn er meer partijen aanwezig en komt men eerder tot creatieve oplossingen, waarbij PPS een rol kan spelen;
- Waterbergingsfondsen
Bij het waterbergingsfonds brengen de partijen die baat hebben bij waterberging geld in het fonds in. Uit het fonds wordt de aanleg en het beheer betaald. Het is meer vorm van fondsvorming dan van PPS. Het kan een onderdeel vormen van een gebiedsontwikkelingscontract;
- Commerciële exploitatie en beheersovereenkomsten
Commerciële exploitatie en beheersovereenkomst hebben betrekking op de fase na realisatie. De eerste

gaat uit van een winstgevend beheer, waarbij de waterberging als een functie wordt meegenomen. Bij de tweede wordt een vergoeding verlangd voor het beheer van de waterberging. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat het beheer wel goedkoper kan worden uitgevoerd dan wanneer het waterschap het beheer zou uitvoeren.

Nieuwe functies en PPS

Wanneer nieuwe functies in een gebied worden gerealiseerd, zoals woningbouw of recreatie, heeft PPS meer kans van slagen. Het gebied wordt (deels) opnieuw ingericht, waarbij waterberging in de inrichtingsplannen kan worden meegenomen. Voor een nieuwe partij vormt waterberging een onderdeel van het project en is vaak zelfs een randvoorwaarde om het project te mogen uitvoeren. De realisering van de waterberging wordt (deels) gefinancierd uit de toegevoegde waarde uit de nieuwe functie.

Meest kansrijke PPS-projecten

In het onderzoek is met name gekeken naar de functiecombinaties die met waterberging mogelijk zijn. Hieruit zijn kansen voor PPS afgeleid:

- Waterberging en agrarisch grondgebruik
De beste mogelijkheden voor PPS liggen bij verbreding door de agrariër naar recreatie of streekproducten en omschakeling naar andere gewassen. Grasland kan bijvoorbeeld veel beter tegen overtollig water dan tarwe. Bij voorraadberging liggen ook mogelijkheden in waterlevering aan derden, zoals drinkwatermaatschappijen, collega-agrariërs en industriële toepassingen;
- Waterberging en natuur
De beste mogelijkheden voor waterberging liggen bij de realisering van nieuwe natuur. De natuur kan in combinatie met of dankzij waterberging worden gerealiseerd. Bij bestaande natuur moet rekening worden gehouden met de natuurwaarden van het gebied. Dit betekent dat alleen voorraadberging van gebiedseigen water mogelijk is;
- Waterberging en wonen/werken
Met behulp van een gebiedsontwikkelingscontract wordt waterberging meegenomen als één van de functies. De financiering komt uit de winsten van de woon- en werkfunctie (rood voor blauw). Waterberging vormt hierbij een integraal onderdeel. Vanwege de watertoets zal waterberging een belangrijk onderdeel van nieuwbouwprojecten gaan vormen;
- Waterberging en recreatie
Recreatie kan in een aantal gevallen voor een commerciële exploitatie zorgen. De waterbergingsfunctie is dan een onderdeel van de exploitatie van het recreatiegebied. Deze functiecombinatie is het meest kansrijk bij nieuwe recreatiegebieden, vooral wanneer deze dankzij de waterbergingsfunctie gerealiseerd kunnen worden.

Meer informatie:

Rapport 7.03.10 *Publiek-private samenwerking bij waterberging*